

Postanowienie z dnia 21 maja 2010 r., III CZP 28/10

Sąd rejonowy, rozpoznający skargę na czynność komornika, działa jako sąd pierwszej instancji.

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Grzegorz Misiurek

Sędzia SN Katarzyna Tyczka-Rote

Sąd Najwyższy w sprawie ze skargi dłużnika "I.F.F.P.", sp. z o.o. w W. na czynność komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia – Krzyków we Wrocławiu – postanowienie z dnia 15 grudnia 2009 r. o oddaleniu wniosku dłużnika o umorzenie postępowania egzekucyjnego wydane w sprawie egzekucyjnej z wniosku wierzyciela D." Stefan P. i Anna P. sp.j. w W. przeciwko dłużnikowi "I.F.F.P.", sp. z o.o. w W. o świadczenie pieniężne, na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej w dniu 21 maja 2010 r. na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia we Wrocławiu postanowieniem z dnia 12 stycznia 2010 r.:

„Czy tygodniowy termin, liczony od zawiadomienia strony o czynności komornika sądowego, do złożenia do sądu skargi na czynność komornika sądowego, jest zachowany, jeżeli przed upływem tygodnia od zawiadomienia strony o czynności komornika sądowego skarga została złożona do sądu rejonowego niewłaściwego do jej rozpoznania, a następnie przekazana przez ten sąd do właściwego sądu rejonowego już po upływie tygodnia od zawiadomienia strony o czynności komornika sądowego?”

odmówił podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieście, rozpoznając skargę na postanowienie komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia – Krzyków z dnia 15 grudnia 2009 r. o oddaleniu wniosku dłużnika o umorzenie

postępowania egzekucyjnego, powziął wątpliwości sformułowane w przedstawionym zagadnieniu prawnym.

Według dokonanych ustaleń, postanowienie zaskarżone skargą na czynność komornika doręczone zostało dłużnikowi w dniu 17 grudnia 2009 r. Skarga złożona została w dniu 23 grudnia 2009 r. do Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Krzyków we Wrocławiu, który na podstawie zarządzenia przewodniczącego przekazał ją w dniu 30 grudnia 2009 r. Sądowi Rejonowemu dla Wrocławia – Śródmieścia we Wrocławiu jako właściwemu.

Sąd Rejonowy wskazał, że w doktrynie i judykaturze prezentowane są dwa rozbieżne poglądy co do tego, czy sąd rejonowy, rozpoznając skargę na czynność komornika, działa jako sąd pierwszej, czy sąd drugiej instancji. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie ma istotne znaczenie dla oceny, czy został zachowany tygodniowy termin do wniesienia skargi.

Przyjęcie koncepcji, że w postępowaniu wywołanym skargą na czynności komornika sądowego należy stosować przepisy regulujące postępowanie przed sądem pierwszej instancji, w tym także art. 200 k.p.c., termin do złożenia skargi określony w art. 767 § 4 k.p.c. zostałby dochowany w każdym przypadku złożenia skargi w jakimkolwiek sądzie, jeżeli tylko czynność ta została podjęta przed upływem terminu określonego w art. 767 § 4 k.p.c.

Opowiedzenie się za stanowiskiem, że skarga na czynności komornika sądowego jest środkiem zaskarżenia podobnym do apelacji lub zażalenia, a jej przekazanie do sądu właściwego następuje bez wydawania postanowienia zaskarżalnego zażaleniem, powoduje, że termin przewidziany do jej złożenia jest zachowany tylko wówczas, gdy niewłaściwy sąd, do którego skarga została wniesiona przed upływem terminu określonego w art. 767 § 4 k.p.c., przekazał ją w tym terminie sądowi właściwemu. Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia przyjął, że działa jako sąd drugiej instancji, mógł więc na podstawie art. 390 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. przedstawić Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości może być przedstawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu, jeżeli powstanie przy rozpoznawaniu apelacji, a więc przez sąd drugiej instancji. Odpowiednie zastosowanie art. 390 § 1 k.p.c. w postępowaniu egzekucyjnym (art. 13 § 2 k.p.c.) oznacza, że tylko sąd

drugiej instancji, rozpoznając środek zaskarżenia, może skorzystać z uprawnienia przewidzianego w tym przepisie. Rozważenia wymaga zatem kwestia, do jakiego rodzaju środków zaskarżenia przysługujących w postępowaniu egzekucyjnym zaliczyć należy skargę na czynności komornika, jaki jest jej charakter i czy rozpoznający ją sąd rejonowy, działa jako sąd pierwszej, czy drugiej instancji.

W postępowaniu egzekucyjnym czynności organów sądowych, czyli sądu oraz komornika zaskarżane są różnymi środkami zaskarżenia. Czynności sądu jako organu egzekucyjnego podlegają zaskarżeniu zwyczajnym (odwoławczym) środkiem zaskarżenia, jakim jest zażalenie (art. 767⁴ k.p.c.), (...) natomiast czynności komornika podlegają zaskarżeniu wyłącznie skargą przewidzianą w art. 767 § 1 k.p.c. Szczególny charakter skargi polega na tym, że do jej rozpoznania właściwy jest sąd rejonowy, przy którym komornik działa oraz że jest to środek zaskarżenia przysługujący – co do zasady – na wszelkie czynności i zaniechania komornika, a więc czynności o charakterze zarówno orzeczniczym (np. postanowienie o zawieszeniu postępowania egzekucyjnego), jak i wykonawczym (np. zajęcie ruchomości).

Kodeks postępowania cywilnego, normując zwyczajne środki zaskarżenia, operuje pojęciem „środki odwoławcze” (tytuł działu V, księgi pierwszej, części pierwszej) i obejmuje nim apelację i zażalenie. Środki te przysługują od orzeczeń nieprawomocnych. Charakteryzują się zarówno suspensywnością, polegającą na wstrzymaniu uprawomocnienia się orzeczenia (zarządzenia), jak i dewolutywnością, powodując bowiem przeniesienie sprawy do sądu wyższej instancji (z wyjątkiem wypadku przewidzianego w art. 395 § 2 k.p.c.). Środkom odwoławczym w tym rozumieniu przeciwstawiono w kodeksie „inne środki zaskarżenia”, które także przysługują od orzeczeń nieprawomocnych (art. 363 § 1 *in fine* k.p.c.), nie mają jednak cechy dewolutywności; postępowanie wywołane ich wniesieniem toczy się dalej przed tym samym sądem albo przed sądem pierwszej instancji sprawującym kontrolę procesową nad organem innym niż sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie albo dokonał lub zaniechał określonej czynności.

Respektując ten podział, należy zatem stwierdzić, że skarga na czynność komornika, przysługująca do sądu rejonowego, jest innym, w ujęciu art. 363 § 1 k.p.c., niedewolutywnym środkiem zaskarżenia, podobnie jak sprzeciw od wyroku zaocznego (art. 344 k.p.c.), sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym (art. 502 k.p.c.), sprzeciw od nakazu zapłaty w elektronicznym

postępowaniu upominawczym (art. 505³⁵ k.p.c.), sprzeciw od nakazu zapłaty w europejskim postępowaniu nakazowym (art. 505¹⁹ § 1 k.p.c.), zarzuty od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym (art. 491 k.p.c.), zarzuty przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji (art. 1027 § 2 i 3 k.p.c.), skarga na orzeczenie referendarza sądowego nie dotyczące kosztów (art. 398²² w związku z art. 398²³ k.p.c.), skarga na – sporządzony przez zarządcę – plan podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego (art. 1064¹³ § 2 w związku z art. 1064²³ k.p.c.), skarga na plan podziału sporządzony przez zarządcę przymusowego (art. 1064¹³ § 2 k.p.c.), skarga na udzielenie przybicia (art. 870 § 1 k.p.c.), odwołanie się do sądu od zarządzeń przewodniczącego (art. 160 i 226 k.p.c.). Środki te w zasadzie mają charakter suspensywny, a niekiedy anulacyjny (np. skarga na orzeczenie referendarza sądowego w przypadkach przewidzianych w art. 398²² § 2, art. 518¹¹ § 3 i 3a k.p.c.), nie są natomiast dewolutywne.

Na taką kwalifikację skargi na czynność komornika jako szczególnego środka zaskarżenia Sąd Najwyższy wskazywał wielokrotnie, skarga jest więc bez wątpienia szczególnym środkiem zaskarżenia; nie ma cech zwyczajnego środka odwoławczego, charakteryzującego się dewolutywnością, nie przenosi bowiem sprawy do sądu wyższej instancji (por. uchwały z dnia 6 września 1994 r., III CZP 101/94, OSNC 1995, nr 2, poz. 24, z dnia 9 czerwca 1999 r., III CZP 16/99, OSNC 1999, nr 12, poz. 202 i z dnia 28 listopada 2008 r., III CZP 107/08, OSNC 2009, nr 10, poz. 139).

Sporadyczne wypowiedzi dopatrujące się w działaniu sądu rejonowego rozpoznającego skargę wykonywania funkcji sądu drugiej instancji rozpoznającego zażalenie należy uznać za odosobnione i pozbawione uzasadnienia. Zaprzecza im art. 767⁴ k.p.c., z którego wprost wynika, że sąd rozpoznający skargę na czynność komornika jest sądem pierwszej instancji, a dopiero jego postanowienia – wskazane w ustawie – podlegają zaskarżeniu do sądu drugiej instancji w drodze zażalenia. Należy ponadto podnieść, że jeśli ustawodawca chce, aby sąd rozpoznający szczególny środek zaskarżenia orzekał jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu, wyraźnie o tym stanowi (np. art. 398²³ § 2 k.p.c.). Pogląd, według którego sąd rozpoznający skargę na czynność komornika działa jako sąd drugiej instancji jest niemożliwy do zaakceptowania także z tego względu, że w przypadku odrzucenia skargi, zażalenie na postanowienie o odrzuceniu skargi rozstrzygałby sąd okręgowy jako sąd trzeciej instancji. Takie rozwiązanie byłoby

sprzeczne z istotą obowiązującego systemu środków zaskarżenia oraz instancyjności postępowania cywilnego.

Nie podzielając zatem stanowiska Sądu Rejonowego, że rozpoznając skargę na czynności komornika działał jako sąd drugiej instancji, któremu przysługuje uprawnienie do przedstawienia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego, należało odmówić podjęcia uchwały.

Wskazanie przez Sąd Rejonowy na rozbieżną praktykę sądową w zakresie postępowania w przypadku wniesienia skargi do komornika, zamiast do właściwego sądu, a także w przypadku jej wniesienia – niezgodnie z art. art. 767 § 1 k.p.c. – do sądu innego niż sąd, przy którym komornik działa, usprawiedliwia potrzebę skrótowego odniesienia się do tej kwestii.

W uchwale z dnia 11 stycznia 1996 r., III CZP 185/95 (OSNC 1996, nr 4, poz. 54) Sąd Najwyższy trafnie wskazał, że wprawdzie komornik jest organem sądowym, a jego właściwość w tym zakresie uprawnień i obowiązków w postępowaniu egzekucyjnym regulują kodeks postępowania cywilnego i wydane na jego podstawie rozporządzenie albo inne ustawy, jednak nie usprawiedliwia to poglądu, że komornik powinien być traktowany jak sąd w rozumieniu art. 200 k.p.c. i że przepis ten ma zastosowanie wtedy, gdy wniosek w postępowaniu egzekucyjnym skierowany został do sądu, zamiast do komornika. Sąd Najwyższy podkreślił, że nie ma również ani możliwości, ani potrzeby traktowania komornika, w zakresie przekazania mu – według właściwości – wniosku dłużnika o umorzenie postępowania egzekucyjnego, jako wydziału sądowego. Do przekazania sprawy tego rodzaju przez sąd rejonowy komornikowi sądowemu powinny mieć zastosowanie art. 759 i 800 k.p.c.

Należy przyjąć, że z tych samych przyczyn art. 200 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. nie ma zastosowania także w przypadku przeciwnym, tj. w razie złożenia do komornika wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego lub innego pisma, do rozpoznania których właściwy jest sąd jako organ egzekucyjny, w takim przypadku komornik powinien przesłać wniosek (pismo) do sądu właściwego. Podobny sposób postępowania komornik powinien zastosować w razie złożenia skargi przewidzianej w art. 767 k.p.c. wprost do niego, zamiast do sądu, przy którym działa.

Uregulowanie przyjęte w art. 200 k.p.c. nie ma zastosowania także w sytuacji, w której zachodzi konieczność przekazania skargi na czynność komornika przez sąd niewłaściwy sądowi właściwemu do jej rozpoznania. Należy zwrócić uwagę, że

art. 200 § 1 k.p.c. stanowi podstawę przekazania sprawy sądowi właściwemu. Jeśli zatem wniosek wszczynający sprawę egzekucyjną przed sądem jako organem egzekucyjnym skierowany zostanie do sądu niewłaściwego, sąd ten, na podstawie art. 200 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., powinien – wydając postanowienie – stwierdzić swą niewłaściwość i przekazać sprawę sądowi właściwemu. Przepis art. 200 § 1 k.p.c. nie może natomiast stanowić podstawy przekazania przez sąd niewłaściwy sądowi właściwemu środka prawnego ani innego pisma niewszczynającego postępowania w sprawie.

Skarga na czynność komornika nie wszczyna postępowania egzekucyjnego; postępowanie wywołane skargą ma charakter wypadkowy w stosunku do właściwego postępowania egzekucyjnego. Powinna zostać złożona we właściwej formie, odpowiednim czasie i właściwym miejscu, tj. w sądzie rejonowym przy którym komornik działa, zgodnie bowiem z obowiązującą także w postępowaniu egzekucyjnym zasadą formalizmu procesowego, dla skutecznego dokonania czynności procesowej istotne znaczenie ma podjęcie jej w wyznaczonym terminie i właściwym sądzie (art. 165 § 2 i 3 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.).

W judykaturze utrwalony jest pogląd, że środek zaskarżenia wniesiony do niewłaściwego sądu rodzi dla strony niekorzystne skutki procesowe (uchwała połączonych Izb: Cywilnej oraz Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 1987 r., III CZP 33/87, OSNCP 1988, nr 6, poz. 73). Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 14 listopada 1973 r., II CZ 183/73 (OSPika 1974, nr 5, poz. 97) stwierdził, że datą wniesienia rewizji przesłanej do sądu niewłaściwego jest data nadania jej przez ten sąd do sądu właściwego w urzędzie pocztowym, natomiast w postanowieniu z dnia 6 grudnia 1965 r., I PZ 80/65 (OSPika 1966, nr 12, poz. 277) uznał, że jeżeli sąd niewłaściwy, do którego wpłynęła rewizja, nie przekaże jej sądowi właściwemu w terminie otwartym do wniesienia tego środka prawnego, strona we wniosku o przywrócenie terminu do jego wniesienia nie może skutecznie zarzucać, że „częściowo zawinił sąd, który przetrzymał rewizję”. Z orzeczeń tych, które zasługują na akceptację i są aktualne na gruncie obowiązującego systemu środków zaskarżenia, należy wyprowadzić wniosek, że środek zaskarżenia wniesiony do niewłaściwego sądu podlega przekazaniu sądowi właściwemu na podstawie niezaskarżalnego zarządzenia przewodniczącego, nie zaś na podstawie postanowienia sądu, o którym mowa w art. 200 § 1 k.p.c.

